

ΘΑΝΑΤΙΚΗ ΠΟΙΝΗ: 'Η πρώτη έφαρμογή και «Υποδοχή» της στη νεότερη Ελλάδα

Στό σημείωμα αύτό παραθέτουμε μερικές περιοπές από τό αρρέβο τού Βασιλή Δωροθίνη πού δημοσιεύτηκε τό 1981 (Νοβ. Τ. 290, τεύχ. 11/1981) με θέμα θανατική ποινή: «Η πρώτη έφαρμογή και «Υποδοχή» της στην νεότερη Ελλάδα. Στη μελέτη του αύτή ό.Β.Δ. αναχορείται με τήν έπιμολή τής θανατικής ποινής στην καποδιστριακή έποχή και στην άμεσως έπιμενη περίοδο, μέχρι τίς άρχες τού 20ού αιώνα.

Όπως γράφει ο ίδιος ό συγγραφέας: Τό αρρέβο αύτό γράφτηκε με στόχο νά υμβαλλεί, δύο μπορεί, στην δραστής παραπάνω άντιφάσεως, δείχνοντας ότι, από τά πρώτα «θήματα της» στή χώρα μας, μετά τήν «Επανάσταση τού '21, ή ποινή τού θανάτου, καί διανά κάποια προκλήσεις, κάποτε, θεαματική προσέλευση τού «κοινού» (στής περιπτώσεις πού έφαρμόστηκε «παραδειγματικά». Άχ. ή τυμώρια τών ληστών τού Δήλεισ και ή ύστερια πού δημιούργησε), είναι πολύ μετίθολο, πλέον, τό δια συνάντησης τής άποδοχης τού έλληνικον λαού και τών φωτισμένων έπικρωσών του.

Τό ύλικό τό όποια έπιλεξαμε γιά τό αρρέβο αύτό προέρχεται από τέσσερεις πργές: γιά τήν καποδιστριακή περίοδο, από συστηματική άποδειλωση τής θανατικής ποινής της «Εγνακής Έφεμερίδος της Ελλάδος» (1828-1831), δηλαδή τής άπο τότε Έφεμερίδας της Κυβερνήσεως και από έξισον συστηματική άποδειλωση τών φακέλων τής «Εγνακής Γραμματείας τής Επικρατείας» (είδους γραφείου τού Πρωθυπουργού, μέ τά σημεινά δεδομένα), τής ίδιας περιόδου, πού δρισκονταν στά Γενική Αρχέσ τού Κράτους. Γιά τήν μετέπειτα περίοδο και μέχρι τίς άρχες τού 20ού αιώνα, τό ύλικό προέρχεται από πλήρη άποδειλωση τού τοπικού τύπου τής «Αργολίδας καθώς και από αρρέβο πού έντοπισαμε γιά τό θέμα σε «Ημερολόγια» τής έποχης (ειδικότερα, στό «Εθνικόν Ημερολόγιον» τού Σκόκου). Τό ότι, γιά τή δευτερη περίοδο, στρέψαμε τήν προσοχή μας πρόπτην «Αργολίδα καί, ειδικότερα, πρός τό Ναύπλιο, είναι, θέσαια, ζήτημα έρευνητης έπιλογής, παράλληλα δώμα, άνταποκρίνεται και σέ ένα δεδομένο: τό Ναύπλιο άποτέλεσε, κατά τήν περίοδο αύτή, τόν κύριο τόπο έκτελέσων

(γίνονταν στό Παλαμήδι, ένω ό πύργος στή νησίδα Μπούρτζι χρησιμοποιούντα σάν κατοικία τών δημίου). Ή στάση, έπομενως, τής τοπικής κοινής γνώμης άπεναντ στήν έφαρμογή τής θανατικής ποινής άποτελεί πολύτιμο κοινωνιολογικό «δείκτη» γιά τήν «ύποδοχή» της στή χώρα μας.

Καποδιστριακή περίοδος

Μετά τήν έλευση τού Καποδίστρια στήν Ελλάδα (7 Ιανουαρίου 1828) και έπι τρία, σχεδόν, χρόνια δέν φανεταν όλες έκτελέσθηκε θανατική ποινή, τουλάχιστον σύμφωνα με τής πηγές πού άναφέρει. Ενια, μάλιστα, ένδιαφέρονταν νά μνημονεύσουμε δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις, από τής άποιες ή μία άφορά άνθρωποκτονίαν. «Έκ παραδρομής και άπροσέριας και ή δευτέρη μετατρόπη θανατικής ποινής, ώστε νά καταδείξουμε ποιο ήταν τόν γενικότερο πενεύμα τής άφρωνιστικής πολιτικής κατά τά τρία, αύτά, χρόνια.

Στή πρώτη περιπτώση, το καπηγορουμένου Γεωρ. Παρασκεύα, πού έλγε σκοτώσαν τόν Δημ. Γεωργίου, ή Στρατιωτική Επιτροπή πού δικαία, τότε, παρόμως άδικημα σύμφωνα με τήν διατάγη άρ. 457 τού Καποδίστρια, αποφαίνεται στής 28 Φεβρουαρίου 1828 δότη, σύμφωνα με τήν άπολογον τού καπηγορουμένου, με μαρτυρικές καταθέσεις, άλλα και «παραπρήσας» και τό συνοδεύοντα τό γέγκλημα περισταστική, ο φόνος διαπράσθηκε «ούχι έκ προμελέτης» και τιμωρει τόν φονέα ός έξης: «καταδικάζει τό διαιληφέντα ένοχον... εἰς τήν έφερξην ποινήν κατά τόν ΜΘ παράργαν τόν καδίκον τών νόμων. Εάν ολοκλήρωσε μηνας πού τούς σημερών νά εύρισκεται ύπο ποιείσιν, τούς μεν πρώτους τρεις είς αύτην φέρων διλουσον εις τούς ποδάς νά δουλεύη πατερώντας τόν καθαρισμός τής ποιτείας Ναυπλίου, εις στήλευσης τής κακίας και παραδέσης τών απάτουντας, τους λοιπούς τρεις μηνας νά μένει εις τήν φυλακήν κατά συνέχειαν». Ταύτοχρόν, τό δικαστήριο έπιβολλει και αποδημώσια πρόση διέλειτης τής χήρας και τού οφράνου τού Δημ. Γεωργίου.

Στή δευτέρη περιπτώση, με τήν άρ. 13317 πρόπτη τού της 5 Ιουλίου 1829, ο Κυβερνήτης μετατρέπει θανατική ποινή, πού έχει έπιβλεψη από τό Πρωτάρο Λικαστρίου τών Διυτικών Σποράδων στόν πλοιάρχο Κων. Καρά και στούς «ουντρόφους» του (ύποθετους για πειρατεία), θεωρώντας ότι «τά γέγκλημα τούτων είναι τής σκληρής ανάγκης και τών εις τού πολέμου δεινών, μαλλών, ή τής κακής διάθεσίων αυτών αποτελέσματα: λαδόντες οίκτον διά τάς απόρους και άθλιας οικογενείας των, απλεισμένας πανελήν θέλοντας και καταστροφήν, έκτελουμένας τής άποφασών». Σύμφωνα με τήν πράξη τού Κυβερνήτη, οι καταδικασμοί «απολύουνται τής θανατικής ποινής, άλλα θέλουν

κρατεισθαί μέχρι δευτέρας διαταγής ύπο φύλαξις εις τό Μονεμβασίο φρουρίου».

Μόλις πρός τό τέλος τού έτους 1830 έπιστημαίνουμε, στήριξη «Εγνακή Έφεμερίδης της Ελλάδος», τήν πρώτη έκτελέση θανατικής ποινής («κεφαλικής ποινής»).

Συνολικά, τρεις φορές και μόνο τούς δύον δελευταίους μήνες τού 1830 θρίσκουμε έκθεσίες έκτελέσων, από τής άποιες ή πρώτη γίνεται στή Σκόπελο, ή δευτέρη στήν Καλαμάτα και ή τρίτη στή Σάλανων (...).

Μπορούμε, λοιπόν, νά συμπεράνουμε ότι κατά τήν καποδιστριακή περίοδο ή θανατική ποινή δέν έφαρμόστηκε συστηματικά (διλλωστε, μόλις ένα μήνα, σχεδόν, πρίν από τή δολοφονία τού, ο Κυβερνήτης μετέτρεψε σε «δεκαετή φυλακήν» άλλη θανατική καταδίκη, καί, μάλιστα, νά υποθέσουμε βάσιμα πώς χρησιμοποιήθηκε μόνο σάν έντελώς έξαιρετικό μέτρο. Παράλληλα, δέν διαθέτουμε βάσιμο και άντικευμένο στοιχείο πού νά συνηγορει γιά τό ότι η ποινή αύτή και ή έφαρμογή της δρήκαν συνεχή άποδοχή στόν έλληνικό λαό: ή έκτελέση τού Γεωρ. Μαυρομιχάλη, ένός από τούς δλοιφόρους τού Κυβερνήτη, και ή άδμητη μόδημη άποδοχή τής άπο τόν λαό, υπήρξε μία έξαιρετική περίπτωση, πού δέν είναι δυνατό νά μάς δηγήσει σέ γενικά συμπεράσματα.

Η μετέπειτα περίοδος (μέχρι τίς άρχες τού 20ού αιώνα)

Μέ τήν έλευση τού «Οθωνα, εισάγεται σάν τρόπος έκτελέσωνς ή λαμπτήμος και καθιερώνεται τό «λειτούργημα» τού δημίου. Σύμφωνα με μέμπειστατωμένο άρρημα τού Μιχ. Λαμπρυνίδη γιά τό θέμα¹, «ή λαμπτήμος, άμας ή απειδιθάσθη εις Ναύπλιον, κατήρεστο πάραστα τού απαισίου αύτής έργου(...).» Ή πρώτη θανατική έκτελέση έγινε (δημόσια), στό πρόστατο Πρόνοια τού Ναύπλιου, με δήμητο Γάλλο και θωθούντος τού ένα Βούλγαρο και έναν Ιταλό, και άποκεφαλίστηκε ό ληπτοπειράτης Μητρομαργαρίτης. Άμεσως μετά ή λαμπτήμος στάλθηκε στό Μεσολόγγι, οπου άποκεφαλίστηκαν έννέα ληστές, άφου προηγουμένως άντιστάθηκαν κατά τών δημίων και τούς Τούρκους κακοποιήσαν(...)

Ο νέος δήμιος προέβη στήν πρώτη τής έκτελέση στό «Άργος (καραπότημα πρώτων ληστών), «τά δημάτα πλήμνους λαού, μετά ζηνρές συγκινήσεως και φρίκης παρακολούθησαν τούς απαισίους θέμα: μεθ ό έκτελεσται τού Νάρου, αποδικάσθηκον και λιθοδολούμενοι άδηγηθησαν ύπο άσφαλη στρατιωτικήν συνοδείαν εις Ναύπλιον και ένεκλεισθησαν εις τό

επιβαλλούσιον φρουρίουν, ένθα καθημόσθιτή έκτοτε ο τόπος της παραμονής αὐτών, μή έπειτε προμήνης της έξοδου αυτών ή κατά τάς έκτελέσεις». Ο αλάνες δημός καὶ ὁ υγείων βαθός του, μετὰ δικταῖα «Ιπποτασ», θέλησαν νά γνωτελέσουν, μετὰ δῆμο σχετική δίσαι, την «Ελλάδα, με τὸ προῖνο τοῦ οἰμοχώρων αὐτῶν ἐπογγέλματος»· μόλις απομονώθηκαν ὅπερ τὴν πόλη δολοφονήματος, καρκίς κανεὶς ὡς ἄγγεις τὰ χρήματα τους πού, με τὰ πιώματα τους, ρίχτηκαν στὴ θάλασσα.

Ο λαμπρούνθις σημειώνεις δὴ ἢ μέμπτος ὀπωτροφῇ τοῦ «Ἐλλήνων πρὸς τὸ απεγένετος ἔργον τοῦ Δημού περιγράψας ἤδη πρόκειτον χρόνον εἰς ἀπέργων τὸ νέον δρογον τῶν θανατικῶν ἑκτέλεσεων (...). Η τοιοῦτα δυσχέρεια περὶ τὴν στρατολογίαν τῶν χειρωτῶν τῆς λαοποτίου ἐξηγάνεται την Κυβερνήσιν νά προκαλέσῃ τὴν ἐπιμηρόντας την ουμπλοκήν τοῦ Νομοῦ της Βάρης «Ιουνίου 1846, καθ' ὃν ἡ θανατικὴ ποιῆτι ἑκτελεῖται δῦ τῆς λαοποτίου καὶ δύ τοικερισμού». Πλὴν καὶ ἡ προνοία τῆς Πολιτείας προσέκοψε πρὸ τῆς δικαιούσης διοικούσας τῶν Ελλήνων στρατων, ἀποτεργόνταν πολὺ γένιαντα δρόγαν ἑκτελέσεων κανινῶν καταδίκων δὲν ἀδέρπει μετὰ πολλῆς δυοκαλοῦ καὶ δια υποσχούσην προσθέτον μόμοιτο, κατὰ πάσαν ἀποκοπούμενήν κειρόληπτον κατοιδοῦ νά στρατολογήνται ἐκτός οἱ Δημοι μετεοῦ τῶν ἑβδομάδων τῶν δολοφόνων, τῶν ὄρδινων πού προτούνται πρὸ τοῦ Ικριώματος». Καὶ τελεύταις μὲν τὴν παρατηρήση ὅτι στὰ σαρόντα, περίπου, πρότια χρόνο τῆς ἐφαρμογῆς τῆς θανατικῆς ποιῆταις μὲν καραποτηση, δὲν δρέπται ὅπερ εἶναι ποὺ τοὺς λιπτές πού εκτελέσκονται νά σώσουν τὴ ζωὴ του, ἀποδέχομεν τὸ ρόλο του δημού.

«Ἡ τελευτὴ οὖτη παρατηρήση ἀνεβαίνεται καὶ ὥπο μαρτυρίες ἔνιων ποὺ ἀποκέφατον τὸν «Ἐλλάδα πρὸς τὸ τέλος τοῦ 19ου αι., ἀρχές τοῦ 20ου».

«Ἄς προσχωρήσουμε, δῶμα, στὸ ποιά ἀπήχηση εἰχεὶς ἡ ἑκτέλεση τῆς θανατικῆς ποιῆταις στὸν τοπικό τύπο τῆς Ἀργολίδας, ἀπὸ τὸ 1833 μέχρι τὸ 1900. Τὸν Ιανουάριο τοῦ 1834 ἑκτελεῖται ἔνας κατάδικος γά τριπλοφόνο, καὶ ἡ ἐφημερίδα «Σωτήρ²» ἑκθειάσει τῇ γενναιότητο του, τόσο κατὰ τὴ δίκη δους καὶ κατὰ τὴν ἑκτέλεσή του, χωρὶς νά ἀναφέρει τὸ παραμικρὸ γά τὸν τυχὸν «παραδειγματισμὸ» τοῦ πλήθους (πράγμα πού, κατὰ κανόνα, χαρακτηρίζει καὶ τά ἔπιμενα ἀποσπόδατα πού δια ἀναφέρουμε). Η ἴδια ἐφημερίδα ἀναφέρει ἀργύτερα³ τὴν πρώτη... ἀπειλή ἀπεργίας του δημού στο Ναυπόλιο, μὲ αἴτια μισθολογικὴ αὔξηση πού πέτυχε, τελικά, πράγμα πού προκάλεσε πειρφροντικὸ σχόλιο ἀλλὰς ἐφημερίδας (τῆς «Ἀθηνᾶς») γά τὸν ὑπουργὸ Κ. Σχινά. Στόν «Σωτήρα» τῶν ἀρχῶν τοῦ 1835⁴ βρίσκουμε πρωτοσέλιδο ἀρθρο με τὸν τίτλο «Κατάργησις τῆς ποιῆται τοῦ θανάτου, καὶ με θέμα σχετικὴ πρόταση δέλγουν βούλευτη, ποὺ κανόντης εύνοική ἀντίδραση.

Με τὴν ἀπόνταση κατὰ τοῦ «Θώμα», ποὺ ἀρχίσει στὸ Ναυπόλιο, ὡς «Σινταγματικός «Ἐλλήνων γράφεις ὅτι «λαός, τὴν ἀπέταν τῆς Δευτερεύσης ἔκαυτο τὴν λαμπτωνὸν ἐν ποιητῇ, δεῖξε τὸ πρός την θανατικῆς ποιῆταις μίσος του. «Ἐπρεβεῖ πράξην διέβαν τοῦ ΙΩ⁵ οἰλωνας».» Εἶναι σαφής ἡ

επιδροση τῶν ίδεων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσης, ποὺ ἐνέπνευσαν, διλαστε, καὶ τὸν κύκλο τῶν δημοκρατικῶν τῆς πόλεων, μὲ ἀποκεφαλῆς τὴν Καλλιόπη Ποτητελέπολου.

Αγγά χρόνια πρόγρατε, στὴν ἐφημερίδα τοῦ Ναυπόλιου «Ἀργολίδας» δημοσιεύεται πνευτόστατο ἀρθρο ὃ στηρίζεται ἀρχὴν ἀρχηγούρου καὶ ιστορικοῦ Δημού Βαρδουνιῶντ, τοῦ ὀλους σημαντικοῦ ιστορικοῦ τοῦ Νόμου καὶ οὐχιρούντων σχεδόν, τοῦ Λαμπρινοῦ, με τὸν τίτλο «Περὶ τῆς κηδείας τῶν ιωπταμένων τὴν ποιῆν τοῦ θανάτου». Στὸ ἀρθρο κατηριμάθεται τὸ δῆι οἱ μελλοθάνατοι μαζί φθάσων εἰς τὸν τόπον τῆς κατοικῆς κηδεύουσαν ζώντες καὶ κατόπιν παριστρατεύονται εἰς τὸν χειρὸς τοῦ διμού», καθὼς καὶ τὸ ουνούδενται πάντας οἱ πομπεύεταις, οἱ μαζί μοις τῶν ἀποκεκρυμμένων πόρος τὸς ίδεων τοῦ χριστιανοῦ, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ σημειωνού πολιτευτισμοῦ. Τὸ ἐπόμενο χρόνο, στὴν ίδια ἐφημερίδα⁶ διατυπώνεται τὸ ἔχησ σχόλιο (πρωτοσέλιδο) γά τὴν ἑκτέλεση τριῶν ληπτῶν στὸ Μεσολόγγι. «Τὰ δυστυχὰ τούτα ποὺ προσηγόρισαν εἰς τὸ σφαγεῖον με μεγίστη οὐάντων καὶ υπέποντον τὸν οὐλεγόνταν θυτωραγάσσαντα ὑπὲρ τοῦ βασιλεύοντος τοῦ χριστιανοῦ, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ σημειωνού πολιτευτισμοῦ». Τὸ ἐπόμενο χρόνο, στὴν ίδια ἐφημερίδα⁷ γά τὴν ἑκτέλεση τριῶν ληπτῶν στὸ Μεσολόγγι. «Τὰ δυστυχὰ τούτα πού προσηγόρισαν εἰς τὸ σφαγεῖον με μεγίστη οὐάντων καὶ υπέποντον τὸν οὐλεγόνταν θυτωραγάσσαντα ὑπὲρ τοῦ βασιλεύοντος τοῦ χριστιανοῦ, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ σημειωνού πολιτευτισμοῦ».

«Ἄλλα καὶ στὴν ἐφημερίδα -«Ανεργότροπα» τοῦ Ναυπόλιου, δημοσιεύεται σχόλιο τὸ 1873⁹, στὸν ἀρχὴ οὐαφίσιας κατὰ τῆς ποιῆται τοῦ θανάτου («οἱ ποικιλούτοι τοῦ φρονοῦν περὶ τῆς τοῦ 1833 τῆς Ελλάδας», ελεύθερον γε τὴν παρέη τῆς «εἰς τὸν 19ον οἰωνὸν υπερμεσούντων»).

«Η «Ανεργότροπα» φαινεται νά ἔμενται στὴν ίδια δέκανη τὸν 1884¹⁰, παρατηρεῖ: «Αἱ θανατοί εκτελέσεων ἑξακολουθοῦνται, ἡ δὲ περιάλητος λαοπτήσης μετὰ τῶν θυμάτων καὶ τῶν δημῶν περιφέρεται τὸ διαφοροῦ μέρη. Παντοχειτῶν αποκρούεται τὸ μέτρον αὐτὸς τοῦ Κυβερνήτους· ἡ ποιῆται τοῦ θανάτου εἶναι αναγκαῖα, ἀλλ' ἀνάγκη να ἑκτελέσεται ἀμέσως καὶ σωθαρά, διεύθυνονται καὶ ἀγριότων». Εἶναι προφανές, καὶ ὅπο προπούνωνται περιφύτα σχόλιο της ίδιας ἐφημερίδος, διὸ οἱ εκτελέσεων δὲν γίνονται «ἀμέσως» καὶ «ἀπλῶς», απὸ άδεσπότητα, κυρίως, τοῦ δημού, ποὺ ἤταν, πλέον, Ἐλλήνως διαρπούσας, τὴν ἐποχὴν Ελεύθερης, οἱ διακήρυξη τοῦ «Ἀργολίδας», ελεύθερον γε τὴν παρέη τῆς ποιῆται τοῦ 19ου αἰώνος υπερμεσούντων».

«Η «Ανεργότροπα» φαινεται νά ἔμενται στὴν ίδια δέκανη τὸν 1884¹⁰, παρατηρεῖ: «Αἱ θανατοί εκτελέσεων ἑξακολουθοῦνται, ἡ δὲ περιάλητος λαοπτήσης μετὰ τῶν θυμάτων καὶ τῶν δημῶν περιφέρεται τὸ διαφοροῦ μέρη. Παντοχειτῶν αποκρούεται τὸ μέτρον αὐτὸς τοῦ Κυβερνήτους· ἡ ποιῆται τοῦ θανάτου εἶναι αναγκαῖα, ἀλλ' ἀνάγκη να ἑκτελέσεται ἀμέσως καὶ σωθαρά, διεύθυνονται καὶ ἀγριότων». Εἶναι προφανές, καὶ ὅπο προπούνωνται περιφύτα σχόλιο της ίδιας ἐφημερίδος, διὸ οἱ εκτελέσεων δὲν γίνονται «ἀμέσως» καὶ «ἀπλῶς», απὸ άδεσπότητα, κυρίως, τοῦ δημού, ποὺ ἤταν, πλέον, Ἐλλήνως διαρπούσας, τὴν ἐποχὴν Ελεύθερης, οἱ διακήρυξη τοῦ «Ἀργολίδας», οἱ διοίσοις της «Ἀνεργότροπα» διεκπέρανται πάλι φύση.

«Οἱ πρώτοι δημοι τοῦ «Ἐλλάδοι», στὸ «Εθνικὸν Ημερολόγιον» τοῦ Σκόκου, τοῦ 1916. Τὸ ἀρθρο γράφεται τὸν Μάιο τοῦ 1915, δηλαδή λγονταί προ ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ διακεκριμένου νομού καὶ ιστορικοῦ τοῦ Ναυπόλιου. Για τοὺς πρώτους δημοιούς βλ. ἐπίσης «Άνδρ. Σκανδόμη. «Οἱ τελευταὶ Ἐλλήνες δημοιοι στο Μπούρι». Έφημ. «Ο τύπος τῆς Αργολιδοκορινθίας», τῆς 15 Μαρτίου καὶ 6, 13 καὶ 20. 2. Φύλλο τῆς 14 καὶ 21.1.1834.

3. Φύλλο τῆς 19.8.1834.
4. Φύλλο τῆς 7.3.1835.
5. Φύλλο τῆς 23.2.1862.
6. Φύλλο τῆς 2.5.1870.
7. Φύλλο τῆς 14.1.1871.

8. Φύλλα τῶν 24 Φεβρουαρίου, 3 Μαρτίου, 5 Μαΐου καὶ 12 Ιουνίου 1873.
9. Φύλλο τῆς 6.7.1884.

10. Εκτενές σχετικὸ ἀρθρο στὴν «Ἀργολίδα» τῆς 12.5.1886.

Βασίλης Δωροθίνης